

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв
Кафедра історії, теорії музики та методики музичного виховання

МЕТОДИКА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Програма

та методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти другого рівня «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Рівне – 2023

УДК 37.01:7(06)

МЕТОДИКА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ. Програма та методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого рівня «магістр» спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) / Укладач Т. І. Крижановська. Рівне: РДГУ, 2023. 38 с.

Укладач:

Крижановська Т. І.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри історії, теорії музики та
методики музичного виховання
Інституту мистецтв РДГУ

Рецензенти:

Гумінська О. О.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри історії, теорії музики та
методики музичного виховання РДГУ;

Буцяк В. І.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри гри на музичних інструментах
РДГУ

Методичні рекомендації складено у відповідності до Освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Програма навчального курсу, завдання до самостійної роботи, рекомендації та зразки до їх виконання, література сприятимуть підготовці кваліфікованих вчителів курсу «Мистецтво, 8–11 класи» зсо, фахівців, діяльність яких пов'язана з освітніми послугами у галузі мистецької освіти.

*Ухвалено кафедрою історії, теорії музики та методики
музичного виховання Інституту мистецтв РДГУ
(протокол № 6 від 6.06.2023 р.).*

*Друкується за рішенням навчально-методичної комісії
Інституту мистецтв РДГУ (протокол № 6 від 19.06.2023 р.).*

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023
© Крижановська Т. І., 2023

Пояснювальна записка

Курс «Методика мистецької освіти» належить до обов'язкових компонент освітньої програми Середня освіта (Музичне мистецтво). Він зорієнтований на підготовку вчителів зсо, зокрема дисципліни «Мистецтво, 8–11 класи», фахівців-педагогів, здатних до самостійної професійної самореалізації у закладах освіти різних типів з використанням сучасних педагогічних інновацій.

Мета курсу – підготовка кваліфікованих вчителів курсу «Мистецтво, 8–11 класи» зсо, фахівців, діяльність яких пов'язана з освітніми послугами у галузі мистецької освіти.

Курсом передбачені наступні завдання:

- ознайомлення здобувачів вищої освіти із змістом та організаційно-методичною специфікою дисципліни «Мистецтво, 8–11 класи» а також інших форм роботи мистецької освіти;

- сприяння оволодінню ними методикою виявлення та реалізації художньо-педагогічного потенціалу мистецтва у контексті освітнього процесу, засобами художнього впливу на суб'єктів освітньо-виховної діяльності;

- формування у здобувачів здатності узагальнювати, інноваційно переосмислювати та творчо використовувати досягнення мистецької педагогіки, сучасний педагогічний досвід тощо.

Вивчення дисципліни «Методика мистецької освіти» сприяє досягненню наступних результатів:

- знання змісту курсу «Мистецтво, 8–11 класи» зсо, форм та методів організації мистецького освітнього процесу у зсо;

- вміння реалізовувати зміст, мету, завдання курсу «Мистецтво, 8–11 класи» зсо; ефективно застосовувати класичний та сучасний інноваційний методичний інструментарій, прогресивні прийоми керівництва освітньою та художньо-творчою діяльністю учнів старшого шкільного віку тощо.

Дисципліна «Методика мистецької освіти» передбачає лекційні, практичні заняття а також самостійну роботу здобувачів вищої освіти.

Запропоновані методичні рекомендації покликані сприяти організації освітнього процесу (очний та дистанційний режими), зокрема, самостійної роботи здобувачів у процесі опанування курсу «Методика мистецької освіти».

Тема 1: Дисципліна «Мистецтво, 8–11 класи»: історія формування. Зміст. Мета. Завдання курсу. Сучасні орієнтири викладання

Історія становлення шкільної мистецької освіти в Україні: від предмета «Художня культура» до дисципліни «Мистецтво».

Провідні науковці, педагоги-практики, що вплинули на формування предмету шкільного курсу «Мистецтво»:

- ✓ зарубіжні Е. Жак-Далькроз, З. Жофчак, К. Орф, Р. Штайнер;

- ✓ вітчизняні М. Леонтович, К. Стеценко, Б. Яворський (початок ХХ ст.);

- ✓ Л.М. Масол, Н.Є. Миропольська, Г.М. Падалка, Н.М. Провозіна, О.П. Щолокова та ін. (к. ХХ ст. – початок ХХІ ст.).

Сучасна вітчизняна концепція загальної мистецької освіти:

- ✓ введення учня в світ мистецтва;
- ✓ формування його готовності і здатності до самостійного духовного опанування істинних загальнолюдських та національних художніх цінностей;
- ✓ сприяння всебічному розвитку та формуванню творчих потенцій молоді людини.

Базовий курс Мистецтво є завершальним у інтегративній освітній галузі «Мистецтво» у закладі загальної середньої освіти.

Мета курсу: формування в учнів системи ключових, міжпредметних і предметних мистецьких компетентностей у процесі пізнання, інтерпретації, творення, оцінювання мистецтва. Отже, дисципліна спрямована на

- ✓ особистісний художньо-естетичний розвиток учнів,
- ✓ формування світоглядних орієнтацій у сфері художньої культури (мистецтва),

✓ виховання потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні в процесі опанування цінностями українського та зарубіжного мистецтва.

Предметна мистецька компетентність як мета шкільної мистецької освіти (музична, образотворча, хореографічна, театральна, екранна) – це здатність до пізнавальної і практичної мистецької діяльності.

Мета зазначеної дисципліни досягається шляхом реалізації **завдань** загальної мистецької освіти:

✓ формування системи художніх знань, розвиток на їх основі креативного мислення;

✓ виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх спрямувань, потреб, зацікавлень, інтересів;

✓ розвиток умінь сприймання, інтерпретації та оцінювання творів мистецтва й художніх явищ;

✓ стимулювання здатності учнів до художньо-творчого самовираження у динаміці від репродукції до власної творчості;

Прогнозовані результати вивчення курсу «Мистецтво 8–11 класи».

✓ Знанневий (гносеологічний) компонент. Результат: знання та уявлення учнів.

✓ Ціннісний (аксіологічний) компонент. Результат: ціннісні орієнтації учнів.

✓ Праксеологічний (діяльнісний компонент). Результат: досвід художньо-творчої діяльності.

Зміст курсу «Мистецтво, 8–11 класи» зсо:

✓ Стильова специфіка мистецтва (8–9 класи);

✓ Екранні мистецтва; форми поширення мистецтва (9 клас);

✓ Мистецтво культурних регіонів світу (10 клас);

✓ Мистецтво європейського, вітчизняного культурних регіонів (11 клас).

Сучасні підходи до викладання курсу Мистецтво (за Л.М. Масол):

№	Методологічний підхід	Зміст
1.	Культуротворчий	Розуміння вчителів та учнів як співтворців мистецтва, культури (школа передає мистецькі здобутки людства сучасності)
2.	Ціннісний	Прилучення учнівської молоді до загальнолюдських морально-естетичних цінностей
3.	Виховний	Розвиток здатності до міжкультурного діалогу, виховання національно-культурної ідентичності
4.	Компетентнісний	Розвиток здатності використовувати набуті знання, уміння (досвід) у самостійній мистецькій практиці

Завдання до самостійної роботи

1. Укласти бібліографію до курсу «Мистецтво, 8–11 класи (10 видань).
2. Запропонувати власну анотацію (до 50 слів) на шкільний підручник «Мистецтво». Надайте характеристику анотованому виданню щодо його позитивних моментів і ваших побажань.
3. Укласти довідник з теми «Видатні представники мистецької педагогіки» (10 персоналій).
4. Підготувати тезове повідомлення (до 10 речень) на тему: «Інтегративний підхід у мистецькій освіті: ідеї Р. Штайнера, Е. Жака-Далькроза, К. Орфа, Б. Яворського, М. Леонтовича, Л. Масол та ін. (педагог – за вибором).

Рекомендації щодо виконання, приклади

1. Укладаючи бібліографію,
  - ✓ включіть у неї підручники, посібники а також видання для дітей шкільного віку;

- ✓ при оформленні використовуйте норми ДСТУ 8302:2015. «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40); прикладом може слугувати література до теми. <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaoformlennyaspyskuvykorystanyhdzherel.pdf> Прикладом може слугувати література до тем.

2. Анотація – (лат. *annotatio* – зауваження) коротка характеристика твору чи видання, яка розкриває зміст, форму, призначення, цінність та інші особливості. Складається з таких частин: тема твору (видання); виділення основних положень; інформація про аудиторію.

Особливу увагу слід звернути на такі моменти:

- ✓ ліміт слів (50–400);
- ✓ простота і зрозумілість викладу для широкого кола фахівців;
- ✓ використання пасивних конструкцій (зроблено, узагальнено, запропоновано тощо);
- ✓ стислість, чіткість, дотримання типової структури.

Приклад.

Масол Л.М., Ничкало С.А., Веселовська Г.І., Оніщенко О.І. та ін. Художня культура України: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. 239 с.

У посібнику висвітлено найвизначніші художні явища України. Охоплено усі основні періоди історії: від найдавніших часів до сучасності. Призначений для здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, викладачів курсу «Мистецтво», усіх, хто цікавиться мистецтвом України.

На мою думку, позитивними моментами зазначеного видання є: наявність питань-узагальнень для самоперевірки; тематичних довідників, що містять пояснення незнайомих термінів; кольорові, якісні репродукції.

Моментами, які, на мою думку, бажано вдосконалити, є наступні: відсутність пізнавальних, цікавих рубрик («Це цікаво», «Чи ти знав, що...»), «Творча майстерня», «Розкажи другу» та

ін.); відсутність завдань творчо-практичного, пошукового змісту; великі текстові масиви, які варто було б структурувати для полегшення сприймання та запам'ятовування школярами.

3. Кожна персоналія повинна містити дати життя педагога, значення та види діяльності, окремі біографічні факти, творчі напрацювання.

Приклад.

Рудницька Оксана Петрівна (1946–2002) – український педагог, науковець.

Випускниця фортепіанного факультету Київської державної консерваторії ім. П.І.Чайковського. Захистила кандидатську (за спеціальністю «методика викладання музики і співів»), докторську дисертації. Займалась виконавською діяльністю. Професор та завідувач кафедри гри на музичних інструментах Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, завідувачка лабораторії мистецької освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України.

Заснувала наукову школу. Фахівець з музичної педагогіки, виховання особистості засобами мистецтва, педагогіки сприймання, інтеграції мистецтв у контексті художньої освіти. Автор бл. 200 наукових праць, зокрема 15 монографій. Їй належить навчальний посібник «Педагогіка: мистецька і загальна».

4. Інтеграція (від лат. *Integratio* – відновлення, спогад, *Integer* – цілий) – об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів; процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності... двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи (Н.Б. Ларіонова, Н.М. Стрельцова).

Інтегративний підхід – підхід, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність (Р. Ільченко).

Приклад.

К. Орф (1895–1982) – німецький композитор, музикант-педагог. Дидактичні ідеї Орфа та його сподвижниці Г. Кеетман

були втілені у систему музичної освіти дітей «Орф-Шульверк». Назва означає «навчати у дії». Тобто основний принцип музичної освіти: принцип активного музикування. Провідна ідея: відтворення у музичному навчанні природної єдності музики, слова, руху. Ця єдність особливо яскраво проявляється у дитини, яка одночасно чує музику, підтримує її звуками голосу, вигуками, спонтанною грою на елементарному музичному інструменті, рухами. У процесі інтегрування музики, слова, руху народились нові форми музичної активності. Мова йде про «танцюючий театр», «співаючий оркестр», «граючий хор» тощо. Такі інтегровані форми музичної діяльності використовуються у сучасній мистецькій освіті.

Література:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
2. Державний стандарт повної загальної середньої освіти. URL <http://old.mon.gov.ua/ua/oftenrequested/state-standards/>
3. Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
4. Масол Л., Миропольська Н., Рагозіна В., Руденко І., Хлебникова Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи в системі інтегративної мистецької освіти : метод. посіб. для вчителя. За наук. ред. Л. Масол. Київ : Пед. думка, 2010. 232 с.
5. Просіна О. В. Технології інтегрованого викладання предметів «Мистецтво» та «Художня культура» в загальноосвітній школі. Навчально-методичний посібник. Луганськ: СПД Резніков В. С., 2007. 200 с.
6. Методичні рекомендації щодо викладання освітньої галузі «Мистецтво» у 2022/2023 навчальному році. URL <https://www.schoolife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-osvitnoyi-galuzi-mystetstvo-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/>

Тема 2: Методологія мистецької освіти, особливості реалізації в курсі «Мистецтво 8–11 класи»

Принципи освіти – основні положення, що визначають сутність, зміст, провідні вимоги до взаємодії вчителя та учня, виконання яких передбачає досягнення результативності процесу оволодіння учнями мистецтвом.

Принципи мистецької освіти:

- ✓ цілісності (єдність навчання, виховання і розвитку учнів);
- ✓ конгруентності (взаємна відповідність освітньої моделі й моделі культури, в якій вона існує);
- ✓ гармонізації етнокультурного і полікультурного аспектів виховання;
- ✓ інтегративності (зорієнтованість на поліхудожнє виховання і розвиток учнів);
- ✓ варіативності (урізноманітнення змісту і технологій, гнучкість у виборі форм, методів навчання і виховання);
- ✓ діалогічності (комунікативне спрямування освіти);
- ✓ естетизації освітнього середовища (передбачення художньо-педагогічних заходів, які підвищують статус мистецтва) (за Л. Масол, О. Гайдамакою);
- ✓ культурної відповідності (таке змістовне наповнення навчального процесу, в результаті якого мистецтво сприймається учнями як культурна цінність);
- ✓ естетичної спрямованості (мета – формування в учнів естетичного ставлення до життя);
- ✓ рефлексивності (сприяння усвідомленню власних психічних станів у зіставленні із переживаннями, відтвореними в художньому образі) (за Г.М. Падалкою);
- ✓ емоційної насиченості освітнього процесу;
- ✓ спонукання до творчого самовираження;
- ✓ практичної спрямованості освітнього процесу (за О.П. Рудницькою) та ін.

Методи викладання мистецьких дисциплін

(у контексті курсу «Мистецтво 8–11 класи»)

Метод як спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта.

Методи мистецької освіти (класифікація) (за

Г.М. Падалкою):

За джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації	Щодо змісту мистецької діяльності	Щодо етапності навчання	Щодо розвитку особистісних художніх якостей учнів
<i>Словесні:</i> пояснення, розповідь, бесіда, обговорення, поточний коментар, вербалізація художнього змісту образів, лекції	наслідувальні; репродуктивні; імпровізаційні; інтерпретаційні; творчо-пошукові; творчі	Ознайомлення з мистецьким матеріалом; опрацювання мистецьких творів; створення мистецьких образів	стимулювання мистецького навчання; активізації мистецької діяльності; психологічної підтримки; регуляції вольових зусиль; пролонгованого мистецького тренінга
<i>Демонстраційно-образні (наочні):</i> демонстрація мистецьких творів; художнє ілюстрування словесних пояснень			
<i>Художньо-творчі методи (практичні):</i> художнє вправління, виконання етюдів, ескізу, варіантна розробка мистецького матеріалу			

Спеціальні методи мистецької освіти (за Л.М. Масол, О.П. Щолоковою):

- **Методи інтегративних художньо-педагогічних технологій:**

- ✓ порівняння (встановлювання подібності й відмінності між різними художніми явищами);
- ✓ аналогії (пошуку часткової схожості між творами мистецтва);
- ✓ емоційно-образних асоціацій;
- ✓ художньо-педагогічної драматургії;
- ✓ драматизації.

- **Методи інтерактивного навчання:**

- ✓ проекту;
- ✓ фасилітованої дискусії (колективне обговорення певної проблеми, що має на меті колегіально наблизитися до результату);
- ✓ колективної справи;
- ✓ презентації колективної справи;
- ✓ роботи в малих групах (кооперування, співпраці);
- ✓ діалогу.

- **Сугестопедагогіки, естетотерапії:**

- ✓ «Емоційного зараження»;
- ✓ «Кольорова музика»;
- ✓ «Слухаю себе»;
- ✓ «Оживи картину»;
- ✓ «Зруйнування»;
- ✓ «Мімічний образ»;
- ✓ «Пантоміма-імпровізація».

- **Методи музейної педагогіки:**

- ✓ уявної та реальної екскурсії;
- ✓ створення мистецької галереї;
- ✓ музейної колекції;
- ✓ «Мій музей», «Моя експозиція» та ін.

- **Методи медіатехнологій:**

- ✓ віртуальної презентації;
- ✓ «Караоке» та ін.

Завдання до самостійної роботи

1. Проілюструвати окремі принципи та методи мистецької освіти фрагментами конспектів уроків мистецтва (художньої культури).
2. Здійснити схематизацію понять «Принципи мистецької освіти», «Методи мистецької освіти».
3. Укласти довідник (10 понять) з теми: «Педагогічні інноваційні технології на уроках мистецтва» або «Методологія викладання мистецьких дисциплін».
4. Сформулювати методичні рекомендації (3–4 пункти) з тем (за вибором): «Особливості реалізації принципу гармонізації етнокультурного і полікультурного аспектів виховання у процесі викладання шкільної дисципліни Мистецтво»; «Зміст принципу естетизації освітнього середовища у процесі викладання мистецтва у зссо»; «Особливості реалізації принципу емоційної насиченості в курсі «Мистецтво»; «Шляхи спонукання до творчого самовираження в курсі «Мистецтво».

Рекомендації щодо виконання, приклади

1. Алгоритм виконання:
  - ✓ Обрати конспект уроку мистецтва (художньої культури). Це можуть бути конспекти, наведені у журналах «Мистецтво в школі», «Мистецтво та освіта», конспекти уроків в умовах педагогічної практики.
  - ✓ Ознайомитись із змістом.
  - ✓ З'ясувати, які принципи та методи мистецької освіти використав автор.
  - ✓ Підтвердити їх використання відповідними фрагментами конспекту.

Приклад. Урок художньої культури 9 клас (Мистецтво 8 клас) з теми: «Ренесанс. Бароко». Вчитель О.В. Андрійчук.

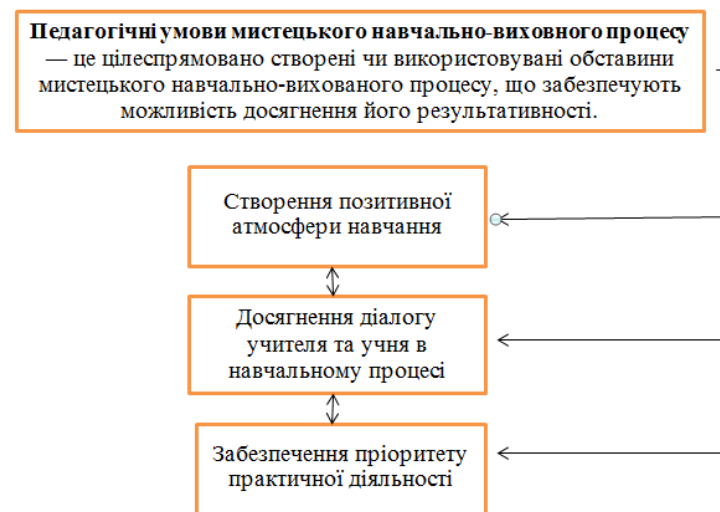
Найвне використання принципів інтегративності, спонукання до творчого самовираження. Так, вчитель розкриває зміст мистецьких стилів, спираючись на твори живопису, скульптури та архітектури («зоровий ряд»); учні розробляють та виконують творчі завдання (завдання для команди «Бароко», творчі завдання для закріплення вивченого матеріалу та ін.).

Щодо методів, то передбачено інтерактивні методи, зокрема, рольової гри, роботи в групах, проекту. Так, учні виконують ролі митців та істориків, працюють у командах «Історики», «Живописці», «Скульптори», «Архітектори», кожна з яких готує свій проєкт з теми.

2. Схема – це спрощене, у загальних рисах графічне зображення чого-небудь, що дозволяє, зокрема, продемонструвати його структуру, етапність процесу, ключові моменти явища тощо.

Приклад.

Схема «Педагогічні умови мистецького навчально-виховного процесу»

3. До запропонованого довідника бажано увести поняття, які є характерними даній темі та пояснити їх зміст. Наприклад, у довідник з теми «Педагогічні інноваційні технології на уроках мистецтва» можуть увійти терміни «педагогічна інновація», «активні методи навчання», «освітня технологія», «інтеграція», «інтерактивні методи навчання», «музейна педагогіка», «традиційний, нетрадиційний уроки» та ін.

4. Методичні рекомендації – поради щодо викладання дисциплін, використання окремих методичних підходів. У нашому випадку методичні рекомендації від здобувача мають розкрити його бачення шляхів реалізації зазначеного педагогічного принципу.

Приклад: Методичні рекомендації до теми: «Методичні особливості реалізації принципу практичного спрямування курсу «Мистецтво, 8–11 класи».

Порада 1. Результатом пізнання дійсності є теорія, а результатом практичної діяльності – вміння ефективно діяти у нових та звичних умовах. Тому теоретичні знання в курсі «Мистецтво» – необхідні, але мають бути дозовані, конкретні, зрозумілі, подані цікаво з опорою на вже відоме.

Порада 2. Бажано постійно показувати зв'язок теоретичного матеріалу з життям, доводити його актуальність та корисність у повсякденному житті.

Порада 3. Корисно вводити в курс мистецтва практикуми, тобто практичні, зокрема, творчі роботи до теми. Наприклад, створення логотипу, емблеми, конспекту у певному мистецькому стилі.

Порада 4. Різновидом практикуму можуть бути виконавські завдання: драматичні етюди, зразки інтерпретації музичних творів, створення танцювальної хвилинки, колективна та індивідуальна декламація тощо.

Порада 5. Гарним стимулом практичної мистецької діяльності може стати «Куточок творчості», обладнаний у кабінеті. Тут загальному огляду пропонуватимуться художні вироби школярів.

Література:

1. Андрійчук О. В. *Ренесанс. Бароко (курс «Художня культура». 9 клас). Мистецтво в школі. 2011. Листопад. С. 25–29.*
2. Аристова Л. С. *Використання відеоматеріалів на уроках художньої культури. Навчально-методичний посібник. Миколаїв : ОШПО, 2011. 32 с.*
3. Падалка Г. М. *Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. К.: Освіта України, 2008. 274 с.*

4. Рудницька О. *Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. К.: Інтерпроф, 2002. 270 с.*
5. Щолокова О. П. *Методика викладання художньої культури: підручник для студентів педагогічних університетів К., 2009. 288 с.*

Тема 3. Урок мистецтва.

Типологія уроків мистецтва 8–11 класи

Урок як основна організаційна форма мистецької освіти в школі. Основою є постійний учнівський склад, визначені часові межі, сталий розклад, чітко визначений зміст навчання.

Типи класифікації уроків. Найпоширеніший:

- введення в тему;
- ✓ поглиблення, розширення теми,
- ✓ узагальнення теми.

Деталізовані варіанти типології уроків, зокрема, мистецтва:

- ✓ урок вивчення нового матеріалу,
- ✓ урок повторення і закріплення матеріалу,
- ✓ урок комплексного застосування отриманих знань та вмінь учнів,
- ✓ урок систематизації та узагальнення знань і вмінь учнів,
- ✓ урок перевірки і контролю освітніх результатів,
- ✓ комбінований урок, який водночас вирішує декілька завдань.

Структура уроку (послідовність і взаємодія основних елементів) умовно передбачає наступну етапність, що забезпечує цілісність уроку:

№	Етап	Зміст
1.	Підготовчий	організаційний момент; актуалізація попередньо засвоєних та опорних знань і способів діяльності учнів; оголошення теми, мотивація її вивчення

2.	Основна частина	виклад і організація засвоєння нового матеріалу (бесіда, організація сприймання творів мистецтва та художньо-практичної діяльності учнів)
3.	Підсумок	закріплення; узагальнення знань; оцінювання, зокрема «акордна» форма оцінювання за різні види діяльності, а також за загальний внесок учнів у спільну роботу; рекомендації до мистецької домашньої діяльності

Визначення нетрадиційного уроку:

- ✓ «імпровізоване навчальне заняття, яке має нетрадиційну (невстановлену) структуру» (І. П. Підласий);
- ✓ це такий урок, в якому традиційні елементи виконуються нетрадиційними способами, і на цій основі структура цього уроку суттєво відрізняється від структури традиційного уроку (І. В. Малафійк).
- ✓ урок, в якому хоч один структурний компонент має нестандартну форму.

Типи нестандартних (нетрадиційних) уроків:

- ✓ уроки – прес-конференції, уроки – аукціони, уроки – ділові ігри, уроки – занурення, уроки типу КВК, уроки – консультації, комп'ютерні уроки, театралізовані уроки, уроки з груповими формами роботи, уроки взаємного навчання, уроки творчості, які ведуть учні, уроки-заліки, уроки-сумніви, уроки-творчі звіти, уроки-формули, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки-«суди», уроки пошуку істини, уроки-концерти, уроки-діалоги, уроки-рольові ігри, уроки-екскурсії, інтегровані уроки тощо (М. Вашуленко).
- ✓ Урок-гра, урок-екскурсія, урок-подорож, урок-казка, урок-дослід, урок-турнір, урок-вистава, урок-естафета, урок-панорама, урок-діалог, урок-концерт, урок-вернісаж.

- ✓ Уроки, в основі яких – інтегративні технології: ігрові; проблемно-евристичні; інтерактивні; музейні, медіа і т.д. (Масол Л. М.)
- ✓ уроки-ігри (ділові, рольові), уроки-сценарії (за прикладом TV-програм), уроки-пошуки (з організацією самостійної роботи учнів) (Л. Г. Кондратова).

Завдання до самостійної роботи

1. Визначити та порівняти загальні та специфічні закономірності уроку мистецтва.
2. Проаналізувати конспект уроку мистецтва (художньої культури) щодо наступних організаційно-методичних складових:
  - ✓ тип,
  - ✓ структурні компоненти,
  - ✓ основні види діяльності, їх зміст,
  - ✓ навчально-активізуючі компоненти.
3. Запропонувати свій вид нестандартного уроку з обраної теми та його концепцію (розуміння, задум).
4. Розробити 7 питань різного типу до обраного мистецького зразка, явища.

Рекомендації щодо виконання, приклади

1. Порівнюючи урок мистецтва з іншими шкільними предметами, доцільно використовувати наступні параметри порівняння:

Урок мистецтва	Параметри порівняння:	Урок... (обрати будь-який)
	мета	
	завдання	
	психологічна основа	
	організаційно-методична основа	
	види роботи на уроці	
	інші особливості	

Приклад. Урок художньої культури 9 клас (Мистецтва 8 клас) з теми: «Ренесанс. Бароко». Вчитель О. В. Андрійчук.

- Тип: урок-проект.
- Структурні компоненти:
- ✓ На підготовчому етапі здійснено фронтальне опитування, яке дозволило актуалізувати опорні знання. Була оголошена тема уроку. Вчитель повідомив про незвичайність уроку та перспективні можливості учнів долучитись до мистецтвознавчої науки, тобто мотивував учнів до навчання.
- ✓ У основній частині виступили з повідомленнями за темою уроку команди учнів «Ренесанс», «Бароко». Для перегляду та обговорення були запропоновані мистецькі твори. Під час уроку учні заповнюють таблиці, узагальнюють стильові прикмети Ренесансу та бароко. З практичних форм роботи використовувалась поетична декламація.
- ✓ На етапі підсумку закріплювались отримані знання, зокрема, пропонувались командні запитання, творчі завдання; формулювались висновки; пропонувались завдання домашньої мистецької діяльності.
- Основні види діяльності на уроці: пізнавальна, тобто обмін інформацією (виступи-повідомлення учнів); сприймання та обговорення мистецьких творів; виконавство (поетична декламація); творчі вправлення.
- До факторів, що активізують навчальну діяльність, на нашу думку, можна віднести наступні: нестандартність уроку (урок-проект), самостійність учнів у його підготовці та проведенні; вільне проектування окремих аспектів теми; колективна робота; елемент командного змагання та ін.

2. Приклад. Урок-археологічна експедиція «Про що розповіли руїни міста Помпеї», 8 клас.

Концепція уроку:

- ✓ Мета: ознайомити учнів з особливостями античного (давньоримського) мистецтва, зокрема архітектури.

- ✓ Перегляд фільму «Помпеї» з нотатками до «Щоденника археолога».
- ✓ Уявне реконструювання типових давньоримських споруд: форуму, базиліки, амфітеатру, акведуків, віадуку, терм, пам'ятних стовпів, триумфальних арок тощо. Перегляд зображень. Розмова про їх призначення, особливості споруд.
- ✓ Практична (графічна) робота: «Архітектурний силует Давнього Риму» – замальовка археолога.
- ✓ Узагальнення та напрями самоосвіти: Нотатки до «Щоденника археолога» на тему: «Про що розповіли руїни міста Помпеї?».

3. Важливою складовою комунікування вчителя з учнями є питання.

№	Вид питання	Приклад формулювання. Донателло «Благовіщення» (рельєф церкви Санта Кроче, Флоренція)
1.	Просте: надає інформацію	Що зображає мистецький твір?
2.	Складне: поєднує декілька простих	Про що розповідає даний твір, які деталі дозволяють зробити такий висновок?
3.	Уточнює: конкретизує інформацію	Які саме моменти підкреслюють релігійний зміст твору?
4.	Пояснює («чому», інтерпретуюче): дозволяє отримати більш розгорнену інформацію	Чому твір має таку назву? Що ви знаєте про Благовіщення?
5.	Творчі (проблемні, прогнозує, пошукові, припущення): дозволяють стимулювати творче мислення, аргументацію	Які кольори ви обрали б, розфарбовуючи даний рельєф? У якій мистецьких зразках ви <u>зустрічали</u> тему Благовіщення?
6.	Оцінкові: дозволяють оцінити, сформулювати власну позицію	Чому цей твір вважається видатним зразком світового мистецтва?
7.	Практичні: встановлюють зв'язок між теорією і практикою	Чого вчить нас твір Донателло? Що хотів сказати нам автор?

Література:

1. Андрійчук О. В. Ренесанс. Бароко (курс «Художня культура». 9 клас). *Мистецтво в школі*. 2011. Листопад. С. 25–29.
2. Кондратова Л. Г. *Художня культура. 9 клас : метод. посібник*. Харків : Видав. група «Основа», 2010. 208 с.
3. Кондратова Л. Г. *Художня культура. 10 клас : метод. посібник*. Харків : Видав. група «Основа», 2010. 254 с.
4. Крижановська Т. І., Томчук О. В. *Розвиток стильової грамотності учнів 8–11 класів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво»*. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості: зб. наук. пр. /Universytet Rzeszowski Widzial Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. Рівне: Волин. обереги, 2020. Вип. 6. С. 247–254.*
5. Малафійк І. В. М 18. Дидактика: *Навчальний посібник*. – К.: Кондор, 2005. ✕ 397 с.
6. *Навчальна програма з мистецтва (рівень стандарту) для 10–11 класів загальноосвітніх шкіл, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки від 23.10. 2017. № 1407. Керівник авт. колективу Л.М.Масол. URL <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58883/>*
7. *Навчальна програма з мистецтва для 5-9-х класів для загальноосвітніх навчальних закладів затверджена наказом МОН від 07.06.2017 № 804. Керівник авт. колективу Л. М. Масол. URL <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56132/>*
8. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. *Освітні технології : навч.-метод. посібник*. Київ : А.С.К., 2002. 256 с.
9. Шайхулова Н. Л. *Авторські уроки художньої культури*. Харків: Видавництво «Ранок», 2009. 144 с.
10. Щолокова О. П. *Методика викладання художньої культури. підручник для студентів педагогічних університетів*. К., 2009. 288 с.

Тема 4: Види освітньої діяльності учнів на уроках мистецтва

Види освітньої діяльності на уроках Мистецтва:

- ✓ Теоретична (пізнавальна): засвоєння основ теорії, історії мистецтва, орієнтоване на когнітивний результат (знання, уявлення, здатність їх використовувати).
- ✓ Сприймання – інтерпретація мистецьких зразків: орієнтоване переважно на ціннісний результат (ціннісні орієнтації, інтереси, смак, ідеал).
- ✓ Практично-творча; виконавська: орієнтується на діяльнісний результат (дії, навички, вміння).
- ✓ Ігрова: може сприяти досягненню когнітивного, ціннісного, діяльнісного результатів.

У структурі уроку мистецтва можливий наступний розподіл видів діяльності:

№	Етап	Види освітньої діяльності
1.	Підготовчий	теоретична; ігрова діяльність; сприймання-інтерпретація мистецького зразка (повторне)
2.	Основний	теоретична; сприймання-інтерпретація; практично-творча, зокрема, виконавська діяльність
3.	Заключний	теоретична; ігрова діяльність

Теоретична (пізнавальна) діяльність спрямована на засвоєння основ теорії та історії мистецтва. Активізації засвоєння теоретичного матеріалу можна досягнути, дотримуючись порад:

- ✓ Теоретичний матеріал має бути лаконічний, доступний, спиратись на отримані знання, підкріплюватись опорним конспектуванням (заповнення запропонованих форм), наочністю, практичною діяльністю.
- ✓ Зробіть мету привабливою, тобто введіть дидактичне завдання у коло інтересів учня.

- ✓ Пов'яжіть тему уроку з життям сучасного школяра, тобто перетворіть її з абстрактної у близьку, зрозумілу.
- ✓ Користуйтеся прийомами «загадка», «здивуйся», «інтрига», «фантастичний елемент», «знайди помилку», «змагання», «прес-конференція», «питання до тексту», «уклади опитувальник», «мистецька експертиза» та ін.
- ✓ Актуалізуючи пройдений, перевіряючи засвоєний матеріал, виходьте за межі підручника, програми.
- ✓ Пропонуючи учням завдання, виконуйте його також, пропонуйте до обговорення класом свій варіант виконання.
- ✓ Застосовуйте ролювання з учнем, тобто ситуативно міняйтеся з ним місцями: він – вчитель, ви – учень.
- ✓ Роздавайте на уроці ролі («Психолог», «Експерт», «Автор», «Дослідник» та ін.) Це робить учнів помічниками вчителя, зосереджує їх увагу на навчанні.
- ✓ Звертайтеся до класу за порадою щодо вирішення дидактичного завдання.
- ✓ Практикуйте рецензування учнем відповіді товариша.

Сприймання – інтерпретація мистецьких зразків.

Мистецький твір як об'єкт художньо-педагогічного аналізу

Художньо-педагогічний аналіз мистецького твору передбачає вивчення художньої концепції, стилю, мови твору, його художньо-естетичної та педагогічної значимості.

Вчитель повинен відповісти (собі як педагогу і учням як реципієнтам) на питання: У чому мистецькі значення, цінність даного твору? Про що цей твір? Якими засобами говорить з нами митець? Якими є освітні можливості твору (чого можна навчити, які особистісні якості розвинути, які риси виховати)?

Пропонуємо наступну етапність художньо-педагогічного аналізу мистецького твору:

1. **Загальна характеристика твору, яка потім буде конкретизуватись:** стисла характеристика культурної епохи; взаємозв'язок з іншими культурними явищами; розгляд художнього твору як частини художнього процесу (його приналежність до певної художньої школи, напряму, співставлення з традицією); значення, цінність твору, його місце

у світовій культурній спадщині. Твір подається як частина певної культурної традиції.

2. **Визначення місця та цінності мистецького зразка у творчій спадщині митця:** доля митця та його культурного оточення; творча історія.

3. **Структурний аналіз:** характеристика задуму; основних засобів виразності, їх роль у втіленні задуму; визначення художнього напряму, показового мистецької епосі.

4. **Визначення цінності художнього твору в контексті його соціального буття:** середовище його побутування та поширення; сприйняття різними поколіннями в різні епохи, сила впливу на аудиторію та ін.

5. **Педагогічний потенціал мистецького твору:** де у програмі «Мистецтво 8–11 клас» може використовуватись, які освітні завдання допоможе вирішити.

Практично-творча, виконавська діяльність на уроці мистецтва є важливим способом засвоєння і закріплення навчального матеріалу. Може здійснюватись:

- ✓ Засобами образотворчого мистецтва: рекламний буклет; географічна карта, схема-маршрут; комікс; графіті; силует; словник у малюнках; композиція; скульптура (глиняна, дротяна, паперова, з природних матеріалів); емблема, герб, логотип, символ; шарж; ілюстрація; колаж; тощо.
- ✓ Засобами декоративно-ужиткового мистецтва: розписи; писанкарство; бісероплетіння; витинанка; флористика; світ-дизайн; моделі одягу та його елементи тощо.
- ✓ Засобами віртуального мистецтва: фото, фото-монтаж; відео-ролик, відео-виступ; електронні малюнкові композиції (електронна графіка); аудіозаписи, аудіо-монтажі, аудіо-ефекти тощо.
- ✓ Засобами театрального мистецтва: постановка фрагментів п'єси, пантомімічні, лялькові етюди; елементи театру тіней, діафільм; сценка; читання за ролями; пародія; рольова гра; «німий фільм»; зміна фіналу п'єси тощо.

- ✓ Засобами музики: рекламний наспів; ритмізування текстів, реп; продовження пісні; пісенна інсценізація; музичні вітання, епіграфи; створення мелодії до вірша, вірша до мелодії, вокалізу; музичне виконання тощо.
- ✓ Засобами наукового дослідження: тестування, анкетування, опитування, інтерв'ю; колекція; екскурсія; спостереження; фільмування подій; ведення «щоденника спостережень»; схематизація, моделювання тощо.
- ✓ Засобами гри: рольової, ділової, інтелектуальної тощо.
- ✓ Засобами писемного мовлення: лист, напис, байка, репортаж, нарис, есе, притча; епіграф, формулювання теми уроку; відгук, розповідь, твір, мистецький літопис; віршування, акровірш; синквейн, хоку, коломийка тощо.
- ✓ Засобами усного мовлення: дебати, диспут, «круглий стіл», обговорення; монолог, діалог, виразне читання, декламування; запитання та відповідь; озвучування; усне повідомлення тощо.

Ігрова навчальна діяльність. Широко використовується у освіті підлітків. Суть – у інтеракції між окремими учнями або групами учасників, що працюють для реалізації певних цілей. До основних понять, що характеризують дидактичні ігри, належать: процес, що моделюється; сценарій (правила гри, об'єкт, предмет); засоби гри; регламент, учасники ігрового процесу.

Сучасна педагогіка вбачає цінності гри як педагогічного методу перш за все у комплексі з іншими методами впливу, пов'язує її з управлінням з боку вчителя. Позитивні аспекти гри: невимушеність, емоційність, активність, навчання у практиці та ін. Негативні аспекти: додаткові витрати часу, можливість порушення дисципліни та ін. Тому доцільне використання на уроках не ігор, а ігрових ситуацій, яким типове використання ігрових принципів, але відсутній регламент ігрових правил. Нижче наводимо окремі ігри, що можуть використовуватись у курсі «Мистецтво, 8–11 класи».

1. Барон Мюнхаузен. Мета: діагностика засвоєння теми, сприяння її закріпленню. Потрібно спростувати брехню барона Мюнхаузена, яку може задалегідь продумати вчитель, учні.

2. Мистецький крокодил. Мета: закріпити понятійний апарат з теми. Клас поділяється на декілька команд. Капітану кожної команди пошепки повідомляється зміст завдання: за допомогою міміки та жестів продемонструвати учням інших груп поняття, явище, твір з пройденої теми. Завдання команди – зрозуміти, про що йдеться.

3. Мистецький пінг-понг. Мета: перевірка рівня засвоєння попереднього матеріалу. Два учні по черзі задають один одному підготовлені запитання з визначеної теми. Клас оцінює якість запитань і відповідей. Ураховується оригінальність, кмітливість, гумор, ґрунтовність.

4. Іподром (інтелектуальне лото). Мета: активізація та підсилення результативності самостійної роботи учнів з підручником. Може застосовуватись на етапі узагальнення змісту уроку. Пов'язана з вільним переміщенням дітей по класу. Учні поділяються на дві групи – жокеїв і коней, одна половина отримує карточки з питаннями, а інша – з відповідями. Завдання: кожному учню треба знайти свою пару, прочитавши текст параграфа.

Завдання до самостійної роботи

1. Запропонувати фрагмент уроку мистецтва за самостійно обраною темою, що містить пояснюючий матеріал як основу теоретичної (пізнавальної) діяльності учнів.
2. Здійснити художньо-педагогічний аналіз обраного мистецького твору.
3. Укласти інформацію до основного розділу уроку мистецтва з будь-якої теми курсу, повідомити її однокурникам та провести дидактичну гру «Мистецтво, 8–11 класи».
4. Запропонувати практично-творчі завдання до уроку мистецтва.

Рекомендації щодо виконання, приклади

1. Дидактичний матеріал – навчальний матеріал, що використовується вчителем. Відповідно до змісту виділяють декілька його видів:

- ✓ описовий – матеріал, який не вимагає доказів (опис мистецького твору, ~~ди~~ культурного явища);
- ✓ пояснюючий – матеріал, що вимагає пояснень, доказів (причини, зумовленість появи твору, стилю);
- ✓ приписовий (припис – пропозиція дотримання чогонебудь, порядок) – це матеріал з визначеннями, умовами, наприклад: назви, дати, імена;
- ✓ поєднуючий – матеріал, що зв'язує в одне ціле описовий, пояснюючий, приписовий матеріал.

Приклад:

Тема: Світ природи – світ людини у японському мистецтві (10 клас)

Кожен народ має свій особливий національний характер із специфічними рисами. Для німців показова дисциплінованість; для італійців – підвищена емоційність; для американців – комунікабельність; для фінів – стриманість; для українців – сердечність і т.д. Японців з-поміж інших виділяє особливе, захоплене ставлення до природи, відданість їй. Для них важливою частиною життя є єднання з природою, її витончене сприйняття. Якщо я поцікавлюсь асоціаціями, які виникають у вас при словосполученні «мистецтво Японії», то серед них обов'язково буде термін «ікебана». Давайте спробуємо розібратись, чому ікебана є традиційним мистецтвом саме Японії.

Унікальна вишуканість художнього смаку японців проявляється у їх творчості. Наприклад, у найпоширенішому традиційному мистецтві ікебани або кадо («живі квіти»), що зародилось ще у XIVст. як мистецтво оздоблення олтаря, тобто у релігії. Сьогодні це – ще й декоративний елемент побуту. Майстерність складання букетів – ознака досконалої особистості, вона необхідна тим, хто хоче досягнути суспільного визнання. Для десятків мільйонів японців – це хобі або професійне заняття. Японії характерний справжній культ ікебани. Це мистецтво є однією з навчальних дисциплін.

Ікебана як символ природи протистоїть хаосу сучасного світу, втілює ідею миру, спокою, гармонії – основи моральності японців. Провідні принципи ікебани прийшли із світу природи: лаконізм, простота, мінімум матеріалів, поєднання

протилежностей, акцентування трьох точок композиції (земля-людина-небо), асиметричність композиції тощо. Майстер ікебани працює з природними матеріалами (квіти, гілки, коріння, трава, листя, плод). Має близько сотень різноманітних ваз (на найрізноманітніші випадки) а також підставки для стебел (металеві диски – кендзани та бамбукові хрестовини). Ікебани прикрашають житла японців, їх розміщують у особливих нішах токонамах.

Отже, для японця світ природи не є об'єктом підкорення, він – предмет споглядання, наслідування, пізнання заради співіснування, єдності. Саме тому світ природи і є світом людини.

2. Приклад:

Т. Пата «Зозуля на калині»

1. Т.Пата – народна майстриня з Дніпропетрівщини (с.Петриківці). Її творчість співпала з періодом панування соціалістичного реалізму, що декларував вузьке коло тем, обмежену палітру засобів виразності. Тому твори мисткині стали своєрідним викликом офіційному мистецтву.

2. Творчість Т.Пати виросла з народного ужиткового мистецтва стінних розписів рослинним орнаментом, пізніше «мальованок», якими прикрашали селянські хати. Ним оволоділа і Т.Пати.

3. «Зозуля на калині» – дивний твір, що поєднує народні і авторські риси, реалістичність та умовність зображення. Птах фантастичний (чи то зозуля, чи то жар-птиця); листочки, ягоди, кучерика і пласкі і водночас об'ємні; контури розпливчаті; композиція має зміщений центр.

Це гімн вічності природи: еліпсоподібна композиція натякає на яйце – зародок життя; калина – символізує Україну; багата пишна рослинність втілює природні щедроті тощо.

Художниця використовувала цікаві авторські прийоми: малювала пучками пальців, виготовляла особливі пензлі з натурального хутра, створювала авторські мотиви: «кучерик», «виноград», «цибулінка», «кетяг калини» та ін.

4. Петриківському розпису притаманне:

- переважання рослинних мотивів. У рослинному орнаменті зображають різноманітні квіти (айстри, жоржини,

троянди, ромашки) та плоди, які поєднують у фантазійні композиції вазонів і кущів. Іноді рослинні візерунки поєднують із зображенням людей, птахів та тварин.

- традиційно для орнаментальних композицій використовували біле тло, проте сьогодні художники часто звертаються до кольорових фонів.

Ці риси ми знаходимо у творах Т. Пати.

5. Петриківський розпис набув широкого поширення в Україні, відомий він і за кордоном. До 2006 р. існувала фабрика підлакового розпису «Петриківський розпис», її художником був Ф. Панко.

Учні Т. Пати – продовжувачі традиції петриківського розпису М. Тимченко, Є. Клюпа, Г. Прудникова, І. Завгородній, М. Шишацька, В. Соколенко, Ф. Панко.

6. Твір «Зозуля на калині» може бути використаним в 11 класі курсу «Мистецтво» під час вивчення тем «Українське образотворче мистецтво ХХ ст.», «Наші видатні митці-сучасники», «Декоративно-ужиткове мистецтво України». Він дозволить ознайомити учнів з унікальною творчістю української майстрині ХХ ст. Т. Пати; сприятиме розвитку інтересу до декоративно-прикладного мистецтва; збагатить досвід сприймання його зразків; примножить почуття гордості за талановитість свого народу та ін.

3. Приклад:

Тема: «Візантійський стиль: архітектура, іконопис»

Подається інформація про зародження іконопису, зміст поняття «ікона» візантійський іконописний канон, основні правила зображення Богородиці та Ісуса Христа.

Пояснюється значення термінів «Одигітрія», «Оранта», «Елеуса», «Покрова», «Панагія», «Пантократор», «Спас ~~Н~~ерукотворний», «Деїсус» та ін., що відображають основні візантійські іконографічні типи. Пояснення супроводжується показом відповідних зразків іконопису.

Гра: «Мистецький крокодил». Мета: сприяння засвоєнню знань про основні види православних ікон, що зображають Богородицю та Ісуса Христа. Перебіг гри: Вчитель відтворює характерний іконографічному типу жест, учні відгадують тип ікони. Наприклад: підняті догори руки – «Оранта», вказівний

жест лівої руки – «Одигітрія»; права рука з благословляючим двоєперстям – «Пантократор» і т.д.

4. Приклад:

Пропонуємо варіанти практично-творчої роботи до «мальованки» Т. Пати «Зозуля на калині»:

1. Створити сенкан на тему: «Петриківський розпис»

Вимоги до сенкану:

- ✓ 1 рядок – тема (іменник).
- ✓ 2 рядок – опис теми (2 прикметники).
- ✓ 3 рядок – опис дії, пов'язаної з темою (3 дієслова).
- ✓ 4 рядок – фраза, висловлення свого почуття, ставлення до теми (4 слова).
- ✓ 5 рядок – одне слово-висновок, синонім до теми.

2. Виділити образ-мотив з роботи Т. Пати і на його основі прикрасити конспект або розробити логотип теми.

3. Створити музично-літературну композицію на тему «Пісня Зозулі на калині».

4. З природних матеріалів (квіти, листя, плоди) підготувати ескіз для петриківської «мальованки».

5. Запропонувати 5 запитань уявного інтерв'ю з Т. Патою.

Література:

1. Крижановська Т. І. Сприймання музики в шкільному курсі «Мистецтво». Нова педагогічна думка. 2008. №3. С. 136–138.
2. Навчальна програма з мистецтва (рівень стандарту) для 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки № 1407 від 23 жовтня 2017 року URL <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58883/>
3. Навчальна програма з мистецтва для 5-9-х класів для загальноосвітніх навчальних закладів затверджена наказом МОН від 07.06.2017 № 804/ URL <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56132/>
4. Опанасик О. П. Культурологічні та методичні особливості предмета «Художня культура». Мистецтво в школі. 2009. №8. С. 2–5.

5. *Пермяков О. А. та ін. Дидактичні ігри на уроках музики. Київ: КНТ, 2014. 271 с.*
6. *Ігри на уроках мистецтва 8 клас. <https://naurok.com.ua/didaktichni-ta-rozvivayuchi-igri-na-urokah-mistectva-u-8-klasi-4977.html>*

Тема 5: Логіка побудови та варіативність змісту курсу Мистецтво. Зміст програми «Мистецтво, 8–11 класи». Методичні особливості його реалізації

Основні способи конструювання програм «Мистецтво, 8–11 класи»:

- ✓ стильовий (опора на історичний, національний, індивідуальний стилі);
- ✓ лінійний (історичний, коли теми подаються послідовно, без дублювання);
- ✓ регіональний (основа – мистецтво культурних регіонів світу);
- ✓ жанровий (опора на мистецькі різновиди);
- ✓ інтегративний (полімистецький);
- ✓ концентричний (повернення до вже відомого у різні періоди навчання на новому змістовому рівні);
- ✓ комплексний (поєднання різних аспектів у розкритті теми) та ін.

Принципи цілісності, інтегративності, наочності (зорової та слухової), варіативності, опори на регіональний мистецький контекст, практично-творчої спрямованості та ін. як провідні у реалізації змісту дисципліни.

«Мистецтво, 8-9 класи». Історико-теоретичні основи програми. Методичні особливості розкриття змісту тем: «Мистецтво в культурі минулого»; «Мистецтво в культурі сучасності».

Тематична структура програми

Клас	Тема року	Теми
8	Мистецтво в культурі минулого	Стилi та напрями мистецтва стародавнiх епох i цивiлiзацiй: античний, вiзантiйський, романський, готика, Ренесанс
		Стилi та напрями мистецтва: бароко, рококо, класицизм, романтизм, реалiзм
9	Мистецтво в культурi сучасностi	Стилi та напрями мистецтва: iмпресiонiзм i постiмпресiонiзм, модернiзм та постмодернiзм
		Екраннi мистецтва. Форми поширення мистецтва (музеї, медiа, реклама)

Історико-теоретичні основи програми «Мистецтво, 10 клас». Методичні аспекти розкриття змісту тем: «Мистецтво культурних регіонів світу (африканського, американського, далекосхідного, індійського, арабо-мусульманського)».

Тематична структура програми

№	Назва розділу
10 клас	
1	Мистецтво африканського культурного регіону
2	Мистецтво американського культурного регіону
3	Мистецтво далекосхідного культурного регіону
4	Мистецтво індійського культурного регіону
5	Мистецтво арабо-мусульманського культурного регіону

Історико-теоретичні основи програми «Мистецтво, 11 клас». Методичні особливості розкриття змісту тем: «Мистецтво європейського культурного регіону», «Мистецтво європейського культурного регіону. Україна».

Тематична структура програми

№	Назва розділу
	11 клас
1	Мистецтво європейського культурного регіону
2	Мистецтво європейського культурного регіону. Україна

Завдання до самостійної роботи:

1. Для учнів 8–11 класів підготувати мультимедійні презентацію з тем курсу.
2. Укласти портфоліо (колекцію репродукцій) мистецьких творів для сприймання в курсі «Мистецтво, 8–11 класи».
- 3 Підготувати конспекти уроків мистецтва (8–11 класи); виховного заходу мистецького змісту (1) для старшокласників.
- 4 Запропонувати методичні ідеї (2–3) із сучасного досвіду викладання мистецтва (художньої культури) у зсо.

Рекомендації щодо виконання

1. Презентація (від англ. presentation – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд може містити довільну текстову, графічну та відеоінформацію, анімацію, звук, табличні й інші матеріали. Презентації створюються для наочної підтримки викладу Вашого бачення сутності обраної теми, основних аспектів її змісту. Тому важливо:

- ✓ визначити тему та призначення презентації;
- ✓ спосіб демонстрації;
- ✓ розробити сценарій презентації, враховуючи особливості аудиторії;
- ✓ продумати зміст усіх слайдів, їх стиль та оформлення.

При створенні презентацій однією з найпоширеніших помилок є бажання помістити в презентацію велику кількість відомостей, зображень та анімаційних ефектів, які лише відвертають увагу слухачів від змісту.

2. Оскільки сучасні програми «Мистецтво, 8–11 класи» не містять переліку конкретних мистецьких творів, рекомендованих у якості дидактичного матеріалу, то їх підбір вчитель здійснює самостійно. Укладаючи портфоліо (колекцію репродукцій) мистецьких творів (10) враховуємо доступність обраного твору учням-підліткам, відповідність інтересам дітей цього віку; педагогічну доцільність (можливість розкриття теми); педагогічний потенціал (які освітні – навчальні, розвивальні, виховні завдання можна вирішити).

До портфоліо крім образотворчих, можна включити зразки (назви, фрагменти відео) музичного, театрального, декоративно-ужиткового, поетичного мистецтва. Обов'язковим є коментар до кожного твору: автор, назва, період, напрям,

3. Конспект уроку мистецтва повинен містити наступні складові:

- ✓ Предмет. Розділ. Тема
- ✓ ПП, посада вчителя
- ✓ Програма, за якою викладається дисципліна
- ✓ Мета (комплекс завдань: навчальних, розвивальних, виховних)
- ✓ Обладнання (з вказанням дидактичних творів)
- ✓ Основні поняття, що заплановані для засвоєння
- ✓ Тип уроку
- ✓ Використана література
- ✓ Література для учнів

ХІД УРОКУ

- ✓ Організаційний момент: вітання, мотивація, актуалізація опорних (засвоєних) знань, оголошення (або формулювання) теми.
- ✓ Основна частина: розкриття теми на базі теоретичної (пізнавальної) діяльності, сприймання-інтерпретації мистецького зразка (за планом), ігрової та практично-творчої діяльності.
- ✓ Підсумок уроку: питання для закріплення; формулювання висновків, оцінювання; пропозиції щодо

мистецької самоосвіти (теми для роздумів, пошукові та практичні завдання тощо).

Конспект виховного заходу повинен містити такі складові:

- ✓ Тема
- ✓ ППП виконавця
- ✓ Мета, завдання
- ✓ Форма проведення (виховна бесіда, зустріч з відомими людьми, обговорення мистецької події, твору; конкурс, лекторій, усний журнал; свято; майстер-клас та ін.)
- ✓ Обладнання, наочність. Місце проведення
- ✓ Використані інформаційні джерела, література
- ✓ Рекомендована школярам література
- ✓ Хід заходу: вступна, основна, заключна частини

При оцінюванні конспектів враховується структурованість та логіка викладу; відповідність заявленій темі; оригінальність (самостійність у розробленні); інноваційність.

4. Узагальнюючи сучасний досвід викладання мистецтва у зсо, бажано використати публікації педагогів-практиків (періодичні видання «Мистецтво та освіта», «Мистецтво в школі», збірки авторських конспектів); інтернет-ресурси (онлайн-портал для вчителів «Наурок», національна освітня платформа «Всеосвіта», методичні кейси тощо) а також ваші спостереження під час виробничої практики.

Література:

1. Аристова Л. Моделювання процесу формування у старшокласників естетичного ставлення до мистецтва в процесі вивчення художньої культури. Навчально-методичний посібник. Миколаїв : ОППО, 2011. 100 с. 2.
2. Аристова Л. С. Використання відеоматеріалів на уроках художньої культури. Навчально-методичний посібник. Миколаїв : ОППО, 2011. 32 с.
3. Гайдамака О. В. Мистецтво: підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів. К.: Генеза, 2016. 196 с.

- URL <https://pidruchnyk.com.ua/811-mystectvo-8-klas-gaydamaka-2016-nova-programa.html>
4. Гайдамака О. В. Мистецтво: підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів. К.: Генеза, 2017. 168 с. URL <https://pidruchnyk.com.ua/1012-mystectvo-gaydamaka-9-klas.html/>
  5. Гайдамака О. В. Мистецтво: підручник для 10 (11) кл. загальноосвіт. навч. закладів. К.: Генеза, 2019. 168 с. URL <https://pidruchnyk.com.ua/1339-mistectvo-gaydamaka-10-11-klas.html>
  6. Кондратова Л. Г. Формування проектного мислення школярів засобами мистецтва в процесі вивчення художньої культури. Запоріжжя: ОППО, 2010. 115 с.
  7. Крижановська Т. І. Методика комплексного розвитку художньої культури молодших школярів на уроках музики: науково-методичний посібник. Рівне, 2001. 106 с.
  8. Крижановська Т. І. Сприймання музики в шкільному курсі «Художня культура». Нова педагогічна думка. 2008. №3. С. 136–138.
  9. Масол Л. М. Мистецтво: підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Х.: ФОЛЮ, 2016. 240 с. URL <https://pidruchnyk.com.ua/900-mystectvo-masol-8-klas-2016.html>
  10. Масол Л. М. Мистецтво: підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів. К.: Вид. дім «Освіта», 2017. 224 с. URL <https://pidruchnyk.com.ua/1011-mystectvo-masol-9-klas.html>
  11. Масол Л. М. Мистецтво: підручник для 10 (11) кл. загальноосвіт. навч. закладів. К.: Вид. дім «Освіта», 2018. 224 с. URL https://portfel.info/load/10_klas/mistectvo/masol_2018_rik/513-1-0-25911
  12. Навчальна програма з мистецтва (рівень стандарту) для 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, затверджена Наказом МОН від 23.10.2017 № 1407. Керівник авт. колективу Л. М. Масол. URL <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58883/>
  13. Навчальна програма з мистецтва для 5-9-х класів для загальноосвітніх навчальних закладів затверджена

наказом МОН від 07.06.2017 № 804. Керівник авт. колективу Л. М. Масол. URL <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56132/>

14. Просіна О. В. Технології інтегрованого викладання предметів «Мистецтво» та «Художня культура» в загальноосвітній школі. Навчально-методичний посібник. Луганськ: СПД Резніков В. С., 2007. 200 с.
15. Климова Л. В. Розробки уроків художньої культури 9 клас (Майстер-клас). Харків: Ранок, 2009. 320 с.
16. Рудницька О. П., Кондрацька Л. А., Смікал В. О. та ін. Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навч. посіб. К. : ЕксОб, 2000. 207 с.
17. Шайхулова Н. Л. Авторські уроки художньої культури. Харків: Видавництво «Ранок», 2009. 144 с.
18. Чен Н. В., Золотарьова О. І. Художня культура 10 клас. Харків: «Основа», 2010. 144 с.

Питання підсумкового контролю з курсу «Методика мистецької освіти»

1. Теоретичний рівень

1. Шкільний курс Мистецтво 8–11 кл: історія формування.
2. Компоненти змісту та результати вивчення шкільного курсу Мистецтво 8–11 кл.
3. Творчі форми занять і позакласної роботи в курсі Мистецтво 8–11 кл.
4. Сучасні підходи до викладання шкільного курсу Мистецтво 8–11 кл.
5. Огляд сучасної навчально-методичної літератури з шкільного курсу Мистецтво 8–11 кл.
6. Принципи загальної мистецької освіти в курсі Мистецтво 8–11 кл.
7. Сучасні вимоги до матеріальної бази шкільного курсу Мистецтво 8–11 кл.
8. Методи художньої освіти.
9. Логіка побудови шкільного курсу ~~Художня культура та інтегрованого курсу~~ Мистецтво 8–11 кл.
10. Види практичної діяльності учнів в шкільному курсі Мистецтво 8–11 кл.

11. Художній твір як об'єкт аналізу в курсі Мистецтво 8–11 кл.
12. Професійні вимоги до вчителя мистецтва 8–11 кл.
13. Типологія уроків Мистецтво 8–11 кл.
14. Головні структурні компоненти уроку Мистецтво 8–11 кл, їх загальна характеристика.
15. Нестандартні уроки мистецтва 8–11 кл: типи, загальна характеристика.
16. Зміст, мета, завдання та особливості структури курсу Мистецтво 8 кл.
17. Зміст, мета, завдання та особливості структури курсу Мистецтво 9 кл.
18. Зміст, мета, завдання та особливості структури курсу Мистецтво 10 кл.
19. Зміст, мета, завдання та особливості структури курсу Мистецтво 11 кл.
20. Особливості використання регіонального матеріалу в курсі Мистецтво 8–11 кл.

2. Практичний рівень

Захист конспектів уроків мистецтва 8–11 класи (2), виховного заходу мистецького змісту (1).

Навчальне видання

МЕТОДИКА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Програма

та методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти другого рівня «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Укладач:

Крижановська Т. І.

Комп'ютерна верстка:

Федорук Л. М.

Формат 60x90 1/16. Папір офсетний.

Підписано до друку 19.06.2023 р.

Ум. др. арк. 1,4. Гарнітура Time New Roman. Зам. № 674/2.

*Віддруковано у відділі
інформаційного та технічного забезпечення
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12*